

idetmindste vare i 30 Aar, og at hvis Fæsteren døde inden Udløbet, af de 30 Aar uden at efterlade sig nogen Enke, skulde hans Arvinger være berettigede til at indtræde i Fæstet. Paa den anden Side var det bestemt, at naar han giftede sig anden Gang, saa skulde den Kone, han saaledes giftede sig med, ikke have Rettighed til længere at sidde paa Fæstet end til Udløbet af de 30 Aar. Der stete nu i Lovudkastet en dobbelt Forandring, den ene i Faveur af Godseieren og den anden af Bonden. Den første var den, at Arvingerne ikke beholdt Ret til Brugen af Fæstet, efterat Fæsteren og hans Hustru vare døde, men at de fik en partiel Tilbagebetaling af Indfæstningen. Den anden var i Faveur af Bondestanden, nemlig at den nysnævnte begrænsende Bestemmelse med Hensyn til Enken blev hævet. Jeg kan ikke nægte, at jeg slet ikke troer, at der vil udvilles sig det ontalte Onde af Bestemmelserne i § 3. Jeg troer, at det for Mange vil være af Bigtighed selv at faae Fæste paa Gaarden. Det vil være af Interesse for Vedkommende at sidde paa Gaarden i Kraft af sit eget Fæste. Skulde det være Tilfældet, som den ærede Rigsdagsmand antydede — hvorpaa der jo kan gives Exempler — at det var altid en gammel Kone, der fik en ung Mand — jeg veed ikke, hvorvidt man kan anføre et æsthetisk Arbejde af en forlængst afdød Forfatter nu i det virkelige Liv — saa vilde det blive Tilfældet, at den unge Mand vil have Interesse af at komme i Besiddelse af Fæstet; men selv Egtteskabet vil ikke beroe paa Godseierens Samtykke, og de have Tiden for sig til at forhandle og blive enige med Godseieren om en Indfæstning. Som Menneskenaturen er, antager jeg, at det strider mod den offentlige Moral at stille vedkommende Enke mellem de to Alternativer: enten at forspilde sit timelige Velsærb eller unblade at indgaae en ægtteskabelig Forpligtelse med den, som hun har Tilbylighed for.

R. Hansen: Jeg kan ikke andet end glæde mig over den ærede Ministers Udtalelse og i særdeleshed over § 3, hvorefter Enken ikke taber sin Fæsteret ved at gifte sig uden Godseierens Samtykke. Jeg troer, at jeg kan takke den ærede Minister paa flere Enkers

Begne. Man kan vel sige, at Enken selv kan bestyre sin Gaard, men det vil da vigtig nok kun sige, naar hun har Forstand og Kundskab dertil, thi der er dem, der ikke have det, og man kan jo desuden have det i en større og mindre Grad. Men der er virkelig mange betydelige Bønseligheder for saadanne Enker. De, der ikke have prøvet det, kunne sagtens sige, at de jo nok ville komme ud af det, men de, der prøve det i Virkeligheden, ville snart faae Bønseligheden at føle. Det er bleven udtalt, at Bonderne ikke ville købe, og at det derfor ikke kan hjælpe, at Godseierne ville sælge, men dette har meget for Grund deri, at Godseierne have forlangt for meget. Jeg har selv erfaret det, idet jeg har maattet købe for opskruede Priser, og det endogsaa af Mænd, der skulde synes at have maattet være de meest humane; men de have som sagt kun gjort ublue Tilbud. Naar Godseierne ville sælge paa retfærdige og billige Billaar, tør jeg sige, at Bonderne gjerne ville købe. Endelig maa man ogsaa lægge Mærke til, at Godseierne kunne opskruede deres Priser, saameget de ville, de ere ingen Indskrænkning underkastede med Hensyn til Indfæstning og Landgilde; de kunne jo desuden, som den ærede Minister udtalte, baade bortfæste og bortforpagte, saa de behøve ikke at lide saaa syndelig. Jeg synes derfor, at samt idig med, at der i en anden Sag tales saameget om Kjærlighedens Gjerninger, skulde Godseierne vise den lavere Befolkning, at Kjærlighedens Gjerninger udgaae fra dem til Folket. Men dette er ikke Tilfældet, idet man jo har Syn for Sagen for, at de i høi Grad holde fast paa, at de selv ville have Friheder og Rettigheder, men ikke tillade Andre at faae dem. Det er altsaa min Mening, at der i saa Henseende hviler et Tryk paa Bondestanden, ja man kan vel næsten sige, at den er stillet som Slaver og Trælle. Alt, hvad en Bondemand kan erhverve, skal til Slutningen gaae over til Godseieren. Han tør ikke bygge eller foretage nogensomhelst Forbedring, thi han veed, at Alt, hvad der derved kan indvindes, skal Synen eller Datteren betale. Det er disse saa Ord, jeg har troet at maatte udtale; min Udvikling har maaskee ikke været, som den burde, eller saaledes, som man kan vente det af en lær